Peștera Sfântului Grigorie Decapolitul din Vâlcea – loc de sihăstrie și rugăciune

de Conf. univ. dr. George V Grigore

Printre locurile ascunse în piatră în care s-au rugat sfinții noștri români, se află și *Peștera Sfântului Grigorie Decapolitul*, aflatăîn purtarea de grijă a maicilor de la Mănăstirea Bistrița (jud. Vâlcea). Această peșteră ocupă un loc particular printre celelalte peșteri ce adăpostesc bisericuțe rupestre sau chilii din țara noastră. Numele acesteia nu vine de la locul de nevoințăși rugăciune al sfântului, ci de la faptul că aici se adăposteau, în vreme de necaz, Sfintele sale Moaște. Aspectelor naturale, ca poziția între stânci abrupte, drumul greu accesibil și intrarea caracteristică, se adaugăși importantul rol avut în istoria poporului român, împletindu-și existența cu viața destul de agitată a strămoșilor noștri. Chiar în prima atestare documentară, ea apare ca loc de adăpost și refugiu în fața urgiilor revărsate peste glia străbună. La început, vatră de sihastrie a pustnicilor de pe Valea Bistriței, Peștera Sfântului Grigorie Decapolitul devine, în cea de a doua jumătate a secolului al XV-lea, salvatoarea tezaurului și a locuitorilor sfintei mănăstiri fondate de boierii Craiovești.Galeriile întunecoase răsfirate înlăuntru ei, amenajate cu multa iscusință de călugării bistrițeni, devin cele mai sigure tainițe pentru comorile de artă, documente ctitoricești și voievodale, creații culturale și de spiritualitate ortodoxă. Fără ea, „*multe dintre comorile păstrate s-ar fi risipit ca cele din alte mănăstiri*”, afirma Alexandru Odobescu. De-a lungul istoriei, Peștera Sfântului Grigorie Decapolitul ocrotește viața unor personalități ilustre și oferă spațiu de pustnicie pentru numeroși călugări, retrași în acea singurătate, unde practicau asceza monahalăși creau valoroase opere culturale, iar în bisericuțele din stâncă, oficiau

sfintele slujbe pentru folosul întregii omeniri. Mai presus de orice, Peștera Sfântului Grigorie Decapolitul evocă un fragment din zbuciumata istorie a poporului român, care a înfruntat obstacolele și a biruit greutățile, străbătând cu înțelepciune și dârzenie drumul vieții, deși uneori a fost mai prăpăstios decât cel care urca peste stânci spre Peșteră. Potrivit unei tradiții consemnate de arhimandritul Chiriac Râmniceanu, Peștera Sfântului Grigorie Decapolitul a fost descoperită de „*un cioban vânător, mai înainte de a fi fost zidită sfânta Mănăstire Bistrița*”. Cunoscută din vechime, ea este menționată documentar abia la începutul secolului al XVII-lea. De atunci și până astăzi, numeroși oameni de științăși cultură au făcut interesante cercetări și comunicări despre acest spațiu subteran, bogat în evenimente istorice și trăiri spirituale, aparținând strămoșilor noștri.Primul care vorbește despre Peștera Sfântului Grigorie Decapolitul este mitropolitul Matei al Mirelor, refugiat aici din egumena de la Mănăstirea Dealu, fiind constrâns de evenimentele provocate de năvălirea în Țara Românească a principelui Transilvaniei Gabriel Bathory (1608-1613), la finele anului 1610. În Cronica sa, citim următoarele: *„Iar noi, orfani de domn, în spelunci și munți, cum zice Pavel, și în găurile pământului ascunzându-ne, temându-ne de înfățișarea lui Bathory Gabor; lipsiți, apăsați, maltratați, așteptând vreme de pace, dacă va fi voia lui Dumnezeu; stăpâniți deci de aceste lipsuri grozave și luptându-ne cu ele, mergând din loc în loc și întorcându-ne, am venit în Mănăstirea zisă Bistrița, unde aflând o peșteră foarte mare, în care nu puteau pătrunde vrăjmașii.”* La mijlocul secolului al XVII-lea, peștera este vizitată de arhidiaconul Paul de Alep. În opera sa, concepută cu ocazia călătoriei sale, ca însoțitor al patriarhului Macarie al Antiohiei prin Țara Românească, scrie: „*Când ne-am urcat să vedem acea peșteră, ne-am suit pe o singură potecă, unul câte unul, pe un urcuș greu, având în dreapta noastră o prăpastie înspăimântătoare până jos la albia râului. Din această cauză, pe cea mai mare parte a drumului, ei pun balustrade prinse din copac în copac. Am ajuns la acel loc cu mare greutate și cu multă osteneală.*

De la povârnișul dealului până la peșteră, cam cât o aruncătură de piatră, sunt niște scânduri lungi și înguste ca de podeț, slujind drept balustrade; când se tem de vreo primejdie, le ridică. Și aici stau în siguranță, că nici chiar dracii nu-și pot face drum la ei.La poartă sunt două ferestruici de fier, prin care am pătruns ca animalele, în patru labe; și am continuat săînaintăm de-a lungul tunelului, unul câte unul, la lumina torțelor, până ce eram aproape morți de oboseală. În sfârșit, am ieșit într-un loc întins și neted, unde am cercetat cu evlavie biserica clădităîntr-o mare înfundătură ce comunica cu exteriorul, și alături de ea este o chilie curată, locuităîntotdeauna de un călugăr. Lângă biserică, la răsărit, este o altăînfundătură mare, care comunică cu exteriorul și cu valea, unde, după cum se spune, numai în zori pătrunde o rază de soare. În peșteră este un izvor cu apă limpede, care curge mereu din plin. Acest loc nu are nimic de jur împrejur, ci numai un munte înalt și râpos, care se ridică dincolo de râu.” Călătorul antiohian mai precizează că, în vremuri de primejdie, domnitorul țării trimite aici soția și avuțiile sale, iar aprovizionarea se face prin deschizătura dinspre Cheile Bistriței, cu ajutorul unui scripet. Ajuns mitropolit al Țării Românești, Neofit I Cretanul (1738-1753), întreprinde două călătorii pastorale prin țară, în anii 1746 și 1747, vizitând și Eparhia Râmnicului. Ierarh cu multiple preocupări culturale, redactează, în drumul său un interesant „Jurnal”, care cuprinde valoroase însemnări despre monumente și localități, precum și numeroase inscripții și pisanii bisericești. În prima sa călătorie, mitropolitul ajunge și la Peștera Sfântului Grigorie Decapolitul, despre care notează: „*Mai sus puțin de mănăstire, ca la un sfert de oră, și tot pe malul drept al râului Bistrița, ce curge de la miazănoapte la miazăzi, se află o peșteră foarte sigură, în care am intrat și noi, și ne-am minunat; fiindcă intrarea ei este într-un loc râpos, și înlăuntru nu poate intra cineva decât plecându-se; apoi la vreo doi stângeni de asemenea intrare, se întâlnește o poartă de fier, și la alți cinci stângeni altă poartă de fier. Mergând însă cineva și mai înlăuntru, află luminăși atâta spațiu căar*

putea săîncape peste două mii de oameni. Aici se aflăînlăuntru și două biserici și izvor de apă, șezând și un ieromonah pentru serviciul divin. Şi ca să zic pe scurt, această peșteră este o fortificație pentru locuitorii de acolo." În anul 1769, Peştera Sfântului Grigorie Decapolitul este menționatăîntr-un hrisov emis de Grigorie III Ghica (1763-1769), voievodul Țării Româneşti. Izbucnind războiul ruso-turc (1768-1774), egumenul de la Mănăstirea Bistrița, ieromonahul Grigorie (1768-1774), ascunde în peșteră moaștele Sfântului Grigorie Decapolitul, pentru a nu fi profanate sau răpite. Țara Românească intrase sub stăpânirea beligeranților, iar mănăstirile erau jefuite. Din această cauză, la 12 septembrie, domnitorul împuternicește conducerea mănăstirii să caute „în țară" patru oameni de încredere spre „*a-i rândui pază la peștera unde se află Sfintele Moaște ale Sfântului Cuvios Părinte Grigorie Decapolitul*". Tot în secolul al XVIII-lea, peştera este menționatăîn lucrarea „Genealogia Cantacuzinilor". Redactorul ei, banul Mihai Cantacuzino, tratând despre fondarea Mănăstirii Bistrița, relatează că este zidită la „*poalele unui munte înalt, în care munte este o peșteră foarte ciudată. Are într-însa trei gârliciuri, și toate răzbat într-o largă spărturăîn coasta muntelui, la care loc se luminează peștera. Dar a intra sau a ieși pe la acea spărtură nu se poate, pentru căîn toate părțile, și în sus și în jos, este râpă, ca și cum ar fi muntele într-adins tăiat, și împotriva spărturii este alt munte râpos, printre care munți curge apa Bistriței, căzând din piatrăîn piatră, are o vedere frumoasăși face un sunet nostim. În maidanul acelei spărturi, pot încăpea ca la șaptezeci de oameni. Sunt două odăi și două paraclise în peșteră, în care, după ce banul Barbu Basarab a îmbătrânit, s-a călugărit și acolo a schivnicit pânăa la moartea sa."* Un mare cărturar al monahismului românesc, ieromonahul Dionisie Eclesiarhul, cunoscut în istoria culturii naționale ca poliglot, miniaturist, caligraf și cronicar, a lăsat posterității o imagine ilustrată a Peșterii Sfântului Grigorie Decapolitul. Volumul al II-lea de acte și hrisoave din arhiva păstratăîn Mănăstirea Bistrița, redactat în anul 1796, cuprinde și un document

referitor la „mile și scutiri” domnești privind „Schitul Peștera”; caligrafiat artistic, frontispiciul actului voievodal este ornamentat cu peisajul peșterean, surprins de pe stânca malului opus al râului. Se observă o scară de lemn prevăzută cu un mecanism care permitea ridicarea ei în caz de pericol; ușa de fier; Biserica Sfinții Arhangheli, imaginată cu turlă, desigur o intervenție a miniaturistului pentru a indica locașul de cult; o chilie, separată de biserică, în a cărei apropiere se afla un dispozitiv, asemănător unui fus de puț cu roată, de care atârnă o funie și o găleată. Cu ajutorul acestei instalații scoteau călugării apa din albia Bistriței și ridicau diferite materiale, metodă practicată pânăîn secolul al XX-lea de monahii Mănăstirilor de la Meteora, din Tesalia (Grecia). Stâncile din jurul peșterii sunt acoperite cu brazi și tufișuri, printre care zboară păsări și mișunășerpi. Peștera Sfântului Grigorie Decapolitul apare și într-un document din 7 aprilie 1797, prin care domnitorul Alexandru Ipsilanti (1796-1797) miluiește sihăstria de aici, după exemplul înaintașilor săi. Printre altele, se spune: „*Fiindcă Schitul Bistrița din Vâlcea, ce este în peștera de 50 de stânjeni, la care este hramul Sfinților Arhangheli, unde locuiesc părinți sihaștrii, cu un trai foarte greu, apa o trag acolo sus din pârâul de jos, de 80 de stângeni*”, este scutit de „*dijmărit 50 de stupi, 50 de oi, și să ia anual din vama județului 50 de taleri; să mai ia 20 de taleri anual de la vinarici și săţină doi oameni scutiți*”. În secolul al XIX-lea, Peștera Sfântului Grigorie Decapolitul trece și în literatură. În anul 1842, poetul Grigore Alexandrescu (1810-1888) întreprinde, împreună cu Ion Ghica (1817-1897), o călătorie prin țară, pentru vizitarea monumentelor istorice și naturale, printre care și Mănăstirea Bistrița.Conduși la peșteră de un călugăr vârstnic, scriitorul relatează: „*Ne trebui mai mult de un ceas până să ajungem, poteca era strâmtă, înainte și în dreapta prăpăstii, în vale râul ce poartă numele mănăstirii, împotrivă stânci râpoase și goale, și în stânga peștera, în care intrarăm pe brânci ca într-o vizuine, cu toate ca înlăuntru e destul de largă. Fiecare dintre noi ținea câte o făclie aprinsă. Înlăuntru peșterii sunt două mici altare în fața*

prăpastiei." Poposind la Mănăstirea Bistrița în anul 1858, scriitorul Alexandru Pelimon (1822-1881), cunoscut pentru călătoriile sale, este condus de ieromonahul Roman la monumentele din zonă: Mănăstirea Bistrița, Schitul Păpușa, Cheile Bistriței și Peștera Sfântului Grigorie Decapolitul. Lucrarea sa, „Impresiunii de călătorie în România", redă sugestiv excursia la peșteră. Primele date istorice despre Peștera Sfântului Grigorie Decapolitul provin de la cercetătorul Alexandru Odobescu (1834-1895), apreciatul inițiator al studiilor arheologice din țara noastră. Având misiuni științifice, vine de trei ori la Bistrița, între anii 1858-1861. În anul 1860, împuternicit de Ministerul Cultelor și Instrucțiunilor Publice, descrie și cataloghează toate obiectele de patrimoniu cultural și artistic din mănăstirile județelor Argeșși Vâlcea, atunci vizitând și peștera

Pe lângă cele două biserici din Peșteră, Alexandru Odobescu menționeazăși „*locul unde voia Știrbei să facăîncă una*".Contemporan cu Alexandru Odobescu, francezul Lancelot, pasionat călător, vizitează Peștera Sfântului Grigorie Decapolitul în anul 1860. El consemnează unele relatări ale localnicilor, potrivit cărora, niște vânători îndrăzneți, urmărind o ursoaică, au pătruns în peșteră, transformând-o în adăpost. Ulterior, „*peștera a fost locuită, în vremile vechi și uitate, de pustnicii de prin aceste părți, și se poate admite chiar că, ea să fi fost locuită, cu mult mai înainte de oameni preistorici, de așa numiții locuitori ai peșterilor*". În continuare, el menționează„*ruinele a două paraclise, unul zidit, având și chilii împrejur, și altul săpat în piatră*", iar *„călugării asceți, care locuiau în acel mic schit, scoteau apa cu urciorul legat de funie, din apa Bistriței care trece prin fundul acestei prăpăstii*." De asemenea, autorul mai precizează că: „*în vremuri de grea cumpănă, de năvăliri dușmane, de urgie și de jafuri, de sabie și foc, aici se ascundeau călugării de la Mănăstirea Bistrița, cu odoarele prețioase, cu actele și documentele, cu cărțile și manuscrisele Mănăstirii"*, dar acum „*totul este în ruină. Peștera nu mai este astăzi locuită de*

oameni.”Învățatul arhimandrit Ghenadie Enaceanu, publicând în anul 1876 „*Notele de călătorie ale mitropolitului Neofit I*”, redăși câteva informații despre Peștera Sfântului Grigorie Decapolitul. Ales episcop al Râmnicului, Ghenadie Enaceanu desfășoară o vastă activitate pastorală, cercetând parohiile și mănăstirile din eparhia sa; în anul 1890 se afla și la Mănăstirea Bistrița. În lucrarea sa, „Vizite canonice”, relatează că: „*În muntele dinspre miazănoapte sus și în paralel cu albia Bistriței este o peșteră veche, unde s-a păstrat la vremi Moaștele Sfântului Grigorie Decapolitul, care peșteră se compune dintr-o sală lungăși înaltă, având lumină prin crăpăturile stâncilor, cu o intrare largă numai de un metru pătrat. În gură are tocul și ușa ferecate în fier. Astăzi a ajuns adăpostul liliecilor care, ziua în număr enorm de mare, stau atârnați unul de altul ca niște candelabre și de peretele ce compune tavanul peșterii, iar noaptea, umplu spațiul dimprejur, culegând nictiridele de tot felul.*” La sfârșitul secolului al XIX-lea, peștera este vizitată de scriitorul și publicistul Alexandru Vlahuță (1858-1919) care face o călătorie prin țară. Impresiile culese le publicăîn anul 1901 sub titlul „România pitorească”, unde scrie despre peșteră următoarele: „*Chiar din spatele mănăstirii intri în Cheile Bistriței, în lumea prăpăstiilor și vâltorilor: tot muntele e crăpat de sus până jos, și pe fundul acestei tăieturi, între înalții pereți de piatră, s-azvârle Bistrița, vijelios bătându-și apele de stânci, c-un zgomot asurzitor. În peretele din dreapta, la o înălțime amețitoare, deasupra torentului se deschide Peștera Sfântului Grigorie Decapolitul. O potecuță cu trepte scobite în piatră te duce de-a lungul cheilor, pe sub creasta muntelui, la gura unei vizuini înguste, prin care de abia te strecori și mergi târâș prin întunerec ca vreo zece pași până dai sub o boltăînaltă care primește puțină lumină de afară prin crăpăturile peretelui din dreapta; apoi te cobori pe sfărmituri de piatrăîn tinda peșterii, la paraclisul Sfântului Grigorie; de aici se despart două hrube adânci, întunecoase; una „a liliecilor”, unde într-adevăr huzuresc acești zburători ai nopții ca în propriul lor domeniu, alta „a chiliei”, care te suie prin tot felul de cotituri la o*

*chilioară părăsită, cu icoane șterse, cu pereți afumați, acoperiți de vechi pisanii - urmele pustnicilor care, retrași de lume, și-au închis viața de bunăvoie în tainițele acestea umede și întunecoase.”*Episcopul Atanasie Mironescu al Râmnicului (1898-1909), cu ocazia participării la hramul din 1903 al Mănăstirii Bistrița, vizitează Peștera Sfântului Grigorie Decapolitul. Reporterul însoțitor prezintăîn paginile revistei „Cuvântul Adevărului” impresii din aceasta excursie. Tot de la începutul secolului se păstrează o descriere a peșterii, datorită protoiereului Meletie Răutu, inclusăîn lucrarea sa „Monografia eclesiastică a județului Vâlcea”, tipărităîn anul 1908.

Spre *Peștera Sfântului Grigorie Decapolitul* se pleacă din Mănăstirea Bistrița. În partea vestică a ansamblului arhitectonic, câteva coloane de piatră cioplită prefațează gangul deasupra căruia se înalță monumentala clopotniță.Trecerea pe sub clopotniță conduce în exterior, unde o admirabilă perspectivă se deschide spre Muntele Bistrița, la poalele căruia domină castani seculari care, potrivit tradiției, au fost plantați de însuși Sfântul Nicodim de la Tismana (+1406), în secolul al XIV-lea, când a venit să cerceteze sihaștrii adăpostiți prin peșterile învecinate.Astăzi, urcarea spre Peștera Sfântului Grigorie Decapolitul este mult mai ușoarăși plăcută. În anul 1940 a început construirea actualei poteci, săpatăîn stâncă sau nivelată unde a permis terenul. De-a lungul ei, balustradele împiedică prăbușirea în prăpăstiile adânci ale defileului din Cheile Bistriței.Peștera Sfântului Grigorie Decapolitul prezintă o importanță deosebit de mare și prin elementele sale istorice, prin completările și funcționalitățile atribuite ei de către om, caz aproape unic în țara noastră.Interiorul Peșterii Sfântului Grigorie Decapolitul se vizitează fără dificultăți. Culoarul de pătrundere conduce într-o „galerie principală”, asemenea unei săli spațioase. Înaintea unei „scări”, cam la 10 metri, se află o „lespede suspendată”; de pe ea se ajunge într-un „culoar înfundat”, reprezentând „etajul superior” al peșterii. Din „galeria principală”, se urcă un mic prag și se pătrunde într-un culoar,

unde se găsește izvorul - două mici firicele de apă.Punctele de atracție ale Peșterii Sfântului Grigorie Decapolitul, în jurul cărora s-a desfășurat o vastă activitate culturalăși spirituală cu rezonanțe istorice, sunt cele două bisericuțe. Din galeria principală, culoarul stâng duce în direcția vestică, unde este situată„Bisericuța Ovidenia", și tot în acel punct, o scară coboară spre est, către „deschizătura mare" a peșterii, unde este amplasată„Bisericuța Sfinții Arhangheli".Dechiderea, numită„Fereastra Peșterii", aflată la 30 de metri deasupra albiei râului Bistrița, permite pătrunderea luminei zilei și chiar a razelor soarelui, care încălzesc și luminează o parte a spațiului.Potrivit opiniilor emise de unii specialiști în domeniul istoriei naționale și bisericești, în Peștera Sfântului Grigorie Decapolitul există un locaș de cult mult mai vechi decât cele de astăzi. Virgil Drăghiceanu presupune că aici a luat ființă una dintre cele mai vechi așezări bisericești de la noi din țară, care ar coincide cu „începuturile vieții noastre naționale și bisericești", iar părintele Dumitru Bălașa consideră că: „*Sihaștrii olteni au ridicat din timpuri necunoscute un altar de închinăciune în această peșteră*." Această idee o găsim chiar din secolul al XVII-lea la arhidiaconul Paul de Alep care face referiri la începuturile Mănăstirii Bistrița. Pe temeiul afirmațiilor menționate, se poate susține faptul că primul altar creștin a fost zidit în „fereastra peșterii", unde pustnicii aveau unele condiții mai bune, datorită luminii și aerului curat. Semnificativ este și faptul că, în naosul Bisericuței Sfinții Arhangheli, pe peretele nordic, lângă catapeteasmă, este zugrăvit chipul Sfântului Mare Mucenic Procopie care ne amintește, potrivit tradiției, de un vechi schit, anterior secolului al XV-lea. N-ar fi exclus ca relatarea lui Paul de Alep să privească tocmai acel schit.Odatăînsă cu noua organizare a monahismului ortodox român, realizată de Sfântul Nicodim de la Tismana în secolul al XIV-lea, peștera își pierde din importanță ca centru pustnicesc. Sihaștrii o părăsesc și zidesc în apropierea ei Bisericuța cu hramul „Schimbarea la Față", sub influența curentului isihast adus de la Sfântul Munte Athos, iar schitul din peșteră s-a

ruinat odată cu trecerea anilor.Dacă numele fondatorilor bisericuțelor din Peștera Sfântului Grigorie Decapolitul pot fi stabilite pe temeiul documentelor, identificarea pictorilor care au zugrăvit sfintele locașuri ridică numeroase dificultăți. În perioada când a fost construită Biserica Ovidenia, la Mănăstirea Bistrița activa renumita echipă de zugravi, formată din Dobromir și ucenicii săi, Dumitru și Chirtop. De la ei, au învățat arta picturii chiar unii dintre monahii bistrițeni, ajungând la înalte nivele de perfecțiune.Este suficient a semnala existența celor două„icoane împărătești”, păstrate în pronaosul bisericii mari, realizate la începutul secolului al XVI-lea, opere remarcabile aparținând unui maestru anonim. De asemenea, împodobirea unui Tetraevanghel, donat de postelnicul Marcea în 1519, sau Tetraevanghelul scris din porunca egumenului Misail ieromonahul în 1537, sau împodobirea Evangheliarul slavon, tipărit în 1512 de ieromonahul Macarie și descoperit în fondul de carte veche din Mănăstirea Bistrița; toate acestea dovedesc activitatea unor pictori și miniaturiști, formați sub îndrumarea unui mare artist, stăpân pe arta desenului și a culorii.Bisericuta Sfinții Arhangheli a fost pictatăîn trei rânduri. Profesorul Valentin Saca relatează că„*în extrema nordică a zonei mediane a absidei altarului, o spărtură existentăîn zid a dat la iveală trei straturi de pictură cu decor geometrico-floral asemănător*”. Primul strat de pictură datează din secolul al XVII-lea, contemporan cu edificarea locașului, fiind realizat de un autor necunoscut. În decursul timpului, pictura din Biserica Sfinții Arhangheli a suferit anumite refaceri sau retușuri. Prima intervenție are loc în anii 1781-1782, potrivit datei din inscripția lui „Daniil ot Peștera”: 7290. Nici autorul intervenției picturale nu este cunoscut. În zonă, activa atunci zugravul „Popa Ioan”; de la el se păstrează o icoană cu Sfântul Grigorie Decapolitul în Biserica din Ciorobești, realizatăîn anul 1775. Probabil este „Efrem zugravul”, care picteazăîn 1779 Biserica Schitului 44 de Izvoare din Pietreni, ctitoria ieromonahului Ștefan, egumenul Bistriței. Și acolo, ca la Sfinții Arhangheli, alături de Ștefan egumenul se afla și Grigorie

proegumenul.A doua revenire asupra picturii are loc în anul 1829, datorită unui incendiu produs în 1828, pe vremea schivnicului Ilarion, când bisericuța și chilia cad pradă flăcărilor. Opinia profesorului Valentin Saca, potrivit căreia, „*se pare - aprecierea rămâne sub rezervă - că autorul celei de a doua refaceri mari a fost ieromonahul zugrav Partenie, care a zugravit și cele două icoane*”, se adeverește, cu precizarea că zugravul era numai „monah”.Din „Pomelnicul mare” al Mănăstirii Bistrița, aflăm că acest călugăr, numit Partenie Zoba, a desfășurat o vastă activitate artistică. În Biserica Bolnița a Episcopiei din Râmnicu Vâlcea se păstrează„icoanele împărătești”, singurele salvate în 1847, când s-a produs devastatorul incendiu al orașului; pe una dintre ele, o inscripție se referă la monahul zugrav, având următorul cuprins: *„Aceste patru icoane s-au făcut cu toată cheltuiala Prea Sfinției Sale chir Climent, episcopul Râmnicului, la leat 7257 (1748-1749), și s-au prefăcut acum prin osârdia lui Partenie monah, Iosif și Climent, 1819.”*La mănăstire, zugravește biserica mare, restaurează patru icoane păstrate în „tinda bisericii”și retușează chipurile sfinților care au fost degradate de turci; a spălat tâmpla bisericii și a zugrăvit cișmeaua. Cu privire la peșteră, se precizează că monahul Partenie „*a zugrăvit două icoane.. și biserica și dinafară*”. Deci, acest document dovedește limpede că ultima intervenție la pictura din Biserica Sfinții Arhangheli aparține monahului bistrițean Partenie Zoba, terminată la 20 decembrie 1829, când s-a consemnat în pomelnic.

În prima jumătate a secolului al XX-lea, crește interesul oamenilor de științăși cultură față de acest spațiu subteran, încărcat de istorie și spiritualitate româneascăși ortodoxă. Atât peștera, cât și monumentele religioase dinlăuntrul ei vor cunoaște o cercetare mai amănunțită, fiind studiate de specialiști în domeniul speologic, arheologic, istoric și de artă bisericească monumentală.Astfel, după înființarea „*Institutului de Speologie din Cluj*”, în anul 1920 - primul de acest gen din lume –însuși fondatorul său, savantul Emil

Racoviță(1868-1947), însoțit de colaboratorii săi apropiați - francezii Rene Jeannel, zoolog specialist, și Pierre-Alfred Chappuis, hidrobiolog - efectuează aici cercetări științifice, încununate de rezultate excepționale, peștera intrând în literatura de specialitate, în anul 1929.Cercetările de bio-speologie descoperă o bogată faună cavernicolă, favorizată de marile cantități de „guano” provenit de la coloniile liliecilor stabiliți în tavanul galeriilor; spațiile prezentând cea mai estică apariție de faună troglobiontă din Carpații Meridionali, fapt ce le atribuie o importanță bio-speologică deosebit de mare.Cercetările efectuate în deceniul al patrulea de specialiști din „Comisiunea Monumentelor Istorice”în Peștera Sfântului Grigorie, precum și asupra celor două monumente bisericești ajung la o serie de rezultate interesante.În anul 1933, Virgil Drăghiceanu, vorbind despre fondarea mănăstirii, scrie: „*Cu mult mai înainte însă era un locaș de rugăciune și un azil în vremuri grele în Peștera Bistriței, care se scobește în piatra calcaroasă a muntelui, la o înălțime de peste 100 metri deasupra prăpastiei în care se rostogoleste Bistrița. O intrare dintre cele mai periculoase, printr-un gang scund, prin care de abia te târăști, duce spre încăperile ce se lărgesc spre interior. Studiul Peșterii este de cel mai mare interes, pentru începutul vieții noastre naționale și bisericești. Aici, înapoia micii ușulițe de lemn, ferecată de fier, ca la romani în catacombele lor, începuserăm a face cele dintâi rugăciuni adresate lui Dumnezeu. În cetăți de felul acestor peșteri, inexpugnabile, ne conservarăm ființa națională.*” După descrierea formei și dimensiunilor Bisericii Ovidenia, Virgil Drăghiceanu transcrie „Pisania” de aici, despre care spune că„abia se citește”. Autorul relateazăfaptul că, *„afară de această biserică, se ridică una mai mare la deschiderea cea mare a peșterii spre râul Bistriței. Deși ruinată, pare că acum a fost terminată de mână omenească, din pricina acoperișului alb de șindrilă*”. De asemenea, notează că bisericuța „are o inscripție cu totul ștearsă sub zgârieturile vizitatorilor” care, „*prin desul obicei al iscălitului, au distrus cu totul frumusețea zugravelilor și au dărâmat chiar zidurile*.” Istoricul și

profesorul universitar Aurelian Sacerdoteanul, tratând în anul 1935, despre monumentele istorice și religioase din raza comunei Costești, menționeazăși existența a „*două capele ale Sfântului Grigorie Decapolitul din Peștera Bistriței*”. Fără a intra în domeniul datelor istorice, autorul descrie numai peisajul și amplasarea peșterii, precizând că cine dorește să o viziteze, trebuie să meargă„*spre peștereni și să urce cărarea spre peșteră, la capătul drumului, o cărare lată de o jumătate de metru îl va duce la o scăriță de fier pusăîn gura peșterii*.” Cu privire la vechimea monumentelor aflate acolo, nu aduce nici o noutate; citează doar pe Alexandru Odobescu, potrivit căruia, ambele bisericuțe „*au fost zidite de mitropolitul Teofil la 1637. Biserica din față a fost refăcutăîn 1732, arsăși iar înnoită la 1828-1831*.”Probabil, urmare propunerii secretarului-director al „Comisiunii Monumentelor Istorice”, Virgil Drăghiceanu, de „*a se închide ușa de la intrarea peșterii, astfel ca să nu se poată intra decât prin mijlocirea unei taxe de intrare, cu care s-ar putea ține un călăuz (sub supravegherea stareţului), care să conducă pe vizitatori”*, în anul 1934, protosinghelul Ilarion Cristea (1919-1941) înaintează Episcopiei Râmnicului un raport, specificând că peștera se găsește „înafară dă vatra sfintei mănăstiri”; din aceasta cauză, „a fost și este la discreția tuturor.”În consecință, propune să se intervină„*pe lângă autoritățile în drept, că atât peștera, cât și terenul, să fie date pentru totdeauna în grija și răspunderea stăreției sfintei Mănăstiri Bistrița*.” La intervenția conducerii Mănăstirii, nu s-a adoptat o măsură favorabilă ocrotirii peșterii și a monumentelor religioase amplasate acolo. Din această cauză, la 20 ianuarie 1941 s-a format un „*Comitet de restaurare a bisericuțelor din Peșteră”* ce a propus autorităților modalități de restaurare a monumentelor de aici și chiar de reluare a serviciului religios, dar fără rezultat.Administrată o perioadă de către „Muzeul Județean Vâlcea”, care electrificăîntregul spațiu subteran, Peștera Sfântului Grigorie Decapolitul a revenit din 1993 Mănăstirii Bistrița. Cunoscând valoarea și importanța acestui monument natural și ale celor două monumente de artă bisericească adăpostite aici,

urmează ca prin purtarea de grijă a conducerii sfintei mănăstiri să fie restaurat întregul ansamblu și redat circuitului de valori culturale și artistice al patrimoniului spiritual din țara noastră.

Despre Sfântul Cuvios Grigorie Decapolitul putem spune că s-a născut în orașul Irinopolis din Decapolea Isauriei, în sud-estul Asiei Mici, în jurul anilor 780-790. Ajunge la o mănăstire din Decapole, la egumenul Simeon, un frate al mamei sale. Aici a rămas timp de 14 ani. Se va retrage într-o peșteră, unde va auzi o chemare de la Dumnezeu - care l-a îndemnat să părăsească peștera ca să poată fi de folos și altora. Petrece o iarna într-o mănăstire din Efes, ajunge în orașul Proconez, apoi la Enos, în Macedonia. De aici va fi prezent în Tesalonic, unde este găzduit într-o mănăstire de către egumenul Marcu. Împreună cu un călugăr de aici, se îndreaptă spre Roma. Au mers pe uscat până la Corint, în sudul Greciei. Se îmbarcă pe o corabie și ajunge la Roma. Sfântul avea o putere deosebită asupra demonilor. Multe persoane stăpânite de duhuri necurate au fost vindecate în urma rugăciunilor cuviosului Grigorie. În ciuda bolii de care suferea, Grigorie pleacă din Tesalonic la Constantinopol pentru a se întâlni cu unchiul său eliberat din temniță (fusese închis pentru că nu se arătase un luptator împotriva icoanelor). Trece la cele veșnice la 20 noiembrie 842.Moaştele făcătoare de minuni ale Sfântului Cuvios Grigorie au rămas multă vreme în Constantinopol, în mănăstirea întemeiată de Iosif Imnograful, ucenicul sfântului. Ele dădeau tămăduiri neîncetat, pentru toate felurile de boli tuturor celor care alergau cu credinţă neîndoită către ele. Astfel, străbătea vestea minunilor sale pretutindeni.Moaştele Sfântului Grigorie s-au aflat în această mănăstire vreme de peste şase secole, se pare până în anul 1453, când capitala Bizanţului a fost cucerită de turci. După tradiţie, pentru a nu fi profanată de turci, racla cu sfintele moaşte a fost dusă atunci din Constantinopol în Serbia. Aici, în Serbia, moaştele Sfântului Cuvios Grigorie au fost aşezate într-o mănăstire, săvârşindu-se alte minuni în jurul lor.Moaștele sale au ajuns în țara

noastrădatorită banului Barbu Craiovescu, care le-a cumpărat în anul 1498 și le-a așezat în Mănăstirea Bistrița, din județul Vâlcea.Binecredinciosul Ban Barbu I Craiovescu, cunoscând cinstirea deosebită de care se bucurau ele în rândul credincioşilor, le-a adus cu mare cheltuială în Ţara Românească, în 1497/ 1498, şi le-a aşezat la Mănăstirea Bistriţa din Oltenia, ctitoria lui şi a familiei sale. Prin aducerea moaştelor Sfântului Grigorie Decapolitul la Bistriţa, ctitoria boierilor Craioveşti a devenit cel de-al doilea centru spiritual din Ţara Românească, după mitropolia de la Argeş, unde se aflau moaştele Sfintei Muceniţe Filofteea, aduse, după cum se ştie, în ţară, în secolul al XIV-lea, de domnul Nicolae Alexandru Basarab (1352-1364). Din îndemnul Banului Barbu I Craiovescu s-a tălmăcit, din greceşte în slavoneşte, „*Viaţa Sfântului Grigorie Decapolitul*“, scrisă în jurul anului 860 de către Ignatie diaconul, după un text adus în Ţara Românească de către doi călugări sârbi de la Schitul Iagorova. Traducerea este menţionată într-un manuscris de la Bistriţa, din anul 1745, unde este confirmată că a fost „*scoasă şi tâlcuită pe slavonie de cuviosul între ieromonahi chir Andrei, cu porunca şi cu osârdia celui de neam bun şi de Hristos iubitor, banul Barbu Craiovescu din Ţara Românească“*.Documentele vremii atestă prezenţa neîntreruptă până în zilele noastre a moaştelor Sfântului Grigorie Decapolitul în Oltenia, la Mănăstirea Bistriţa. Ele se află aşezate astăzi în biserica cea mare a mănăstirii, izvorând mireasmă preafrumoasă şi dând tămăduiri pentru tot felul de boli, ca şi mai înainte, la cei care aleargă cu credinţă la ele. Poporul român dreptcredincios s-a închinat, de-a lungul veacurilor, cu deosebită evlavie la moaştele Sfântului Grigorie Decapolitul, recunoscându-l ca sfânt ocrotitor şi grabnic ajutător în încercările cele mai grele ale vieţii. Mulţi dintre cei care au venit să se închine moaştelor sale au oferit diferite danii mănăstirii care le adăpostea, ca prinos al evlaviei şi al recunoştinţei lor pentru multele binefaceri dăruite de către sfânt.O dovadă a cinstei deosebite pe care au acordat-o credincioşii români, în special cei din Oltenia, Sfântului Grigorie Decapolitul este zidirea unor biserici în numele său. Cel mai vechi

locaş de cult care îl are ocrotitor pe Sfântul Grigorie Decapolitul este biserica mănăstirii din Popânzăleşti (judeţul Dolj), construită în 1678 de monahul Ioan, apoi biserica Schitului Păpuşa, din 1710, întemeiat de arhimandritul bistriţean Ştefan (1694-1732) pe „muntele Eleonului“, din apropierea Mănăstirii Bistriţa. De asemenea, trebuie menţionate şi bisericile parohiale din Stoeneşti (judeţul Vâlcea) şi Podari (judeţul Dolj) care au hramul „Sfântul Grigorie“. Dintre instituţiile cultural-educative ale Olteniei, Seminarul Teologic din Craiova a avut ca patron spiritual, între anii 1922 şi 1930, pe Sfântul Grigorie Decapolitul.Altă dovadă de cinstire a Sfântului Cuvios Grigorie Decapolitul o constituie tipăriturile apărute de-a lungul timpului închinate lui, care sunt destul de numeroase. De asemenea, este trecut în toate *Vieţile de sfinţi* care s-au tipărit în româneşte.Chipul Sfântului Cuvios Grigorie este zugrăvit în mai multe biserici din ţara noastră. Cea mai veche reprezentare a sa se păstrează în biserica bolniţei de la Mănăstirea Bistriţa, datând de la începutul secolului al XVI-lea. În pridvorul bolniţei, Sfântul Cuvios Grigorie este zugrăvit alături de Nicodim de la Tismana, în anul 1710, de pictorii Iosif ieromonahul şi Hranite. Din secolul al XIX-lea, cea mai reprezentativă înfăţişare a sfântului se păstrează în biserica Mănăstirii Bistriţa, realizată în anul 1856 de pictorul Gheorghe Tattarescu.Bucurându-se de această aleasă cinstire, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a hotărât, la 28 februarie 1950, generalizarea cultului său în toată Biserica noastră. Cultul Sfântului Grigorie Decapolitul a fost generalizat oficial în octombrie 1955, în cadrul unor mari solemnităţi bisericeşti desfăşurate la Catedrala Patriarhală din Bucureşti şi la Catedrala episcopală din Râmnicu Vâlcea. El este cinstit de Biserica noastră în fiecare an la 20 noiembrie.

Peștera Sfântului Grigorie Decapolitul din Vâlcea – loc de sihăstrie și rugăciune, se dovedește a fi o matrice de istorie și spiritualitate fără de egal în Țara Românească. Prin adăpostul pe care

l-a oferit, a fost un adevărat sipet de comori ce a păstrat vie credința și speranța neamului.

Surse: wikipedia.org; manastireabistrita.ro; lapensiuni.ro; doxologia.ro; plecatdeacasa.net; ortodox.ro; basilica.ro; click.ro; eparhiaargesului.ro; amfostacolo.ro

